

Kamsalamanders, nu ook in Fryslân

Teddy Dolstra, Jelle Hofstra,
George Meijners & Hans van den Bogert

in een poel en rondom het huis leven. Het gesprek belandde al gauw op 'die grote salamanders' uit het verleden. Er werd besloten een kijkje te nemen in de kelder waar op dat moment salamanders te verwachten waren. Na het zien van de eerste dieren werd door Meijners vastgesteld dat het inderdaad kamsalamanders betrof. Daarmee was dit de eerste Friese locatie waar de kamsalamander door natuurlijke verspreiding voorkomt. Nog dezelfde dag kon Johan de Jong in zijn natuurpraatje bij Omrop Fryslân melding maken van het feit dat de kamsalamander voor het eerst officieel is vastgesteld in Fryslân.

Een week later is op 11 december 2006 samen met Hans van den Bogert, nestor onder de Friese herpetologen en oprichter van de WARE, een telling uitgevoerd van de am-fibieën in de kelder. Het resultaat van deze telling was 23 dieren: 17 kamsalamanders (meest subadult), 2 kleine watersalamanders (adult), 3 bruine kikkers (*Rana temporaria*) (juveniel) en 1 gewone pad (*Bufo bufo*) (juveniel). Ten tijde van de telling stond er weinig water in de pompgaten, waardoor er voor alle soorten voldoende overgangen aanwezig waren om de winter door te komen.

Winterslaap

Begin februari 2007 is de kelder opnieuw bezocht om te zien hoe het de overwintersaars verging met het zachte

weer. Dit bezoek werd gecombineerd met opnamen van Omrop Fryslân voor het onderwerp 'Wekker út de wintersliep'. Er werden geen overwinterende vleermuizen, maar wel kamsalamanders aangetroffen. Door de grote hoeveelheid regen in januari, was de grondwaterstand sterk gestegen, waardoor er relatief veel water in het belangrijkste pompputje stond. Door het zachte weer was dit water warm (8-10°C), waardoor de kamsalamanders niet in winterrust waren en zich zelfs levendig toonden. Een aantal kamsalamanders was dood, wat Hofstra wijt aan de hoge temperaturen tijdens de winterslaap. Hierdoor blijven de dieren actief, verteren het in de zomer opgeslagen reservevoedsel en mergelen, bij gebrek aan voedsel in het putje, uit. Bovendien moesten de dieren door de hoge waterstand steeds naar de oppervlakte zwemmen om lucht te happen, wat de nodige energie vergt. Normaliter halen de salamanders de zuurstof via de huid uit het water, maar in het stilstaande en zuurstofarme water was dat niet mogelijk. In het water is een drijfplankje geplaatst waarop de dieren konden rusten. Opvallend was de afwezigheid van de kleine watersalamander, de gewone pad en enkele bruine kikkers. Na het verwijderen van de dode dieren bleken nog 8 kamsalamanders en 1 bruine kikker aanwezig.

Mannelijke kamsalamander met bruiloftskleed

Uiterlijk en status

De kamsalamander is de grootste watersalamander van Europa. Het vrouwtje kan een lengte tot circa 16 cm (zelden 20 cm) bereiken. De mannetjes blijven iets kleiner en krijgen tijdens de paartijd, net als mannetjes van de kleine watersalamander, een fraaie rugkam. Bestaat de rug- en staartkam van de kleine watersalamander uit één geheel, bij de kamsalamander wordt deze onderbroken door een uit-sparing boven de staartbasis. De korrelige huid van de kamsalamander is donkerbruin tot blauwzwart, met vage ronde zwarte vlekken. De buik is helder geel of oranje, met onregelmatige zwarte vlekken. Elk dier heeft een eigen buikpatroon, waaraan ze individueel herkend kunnen worden. In de lengte-richting van de staart loopt bij het mannetje een lichte baan. Vrouwtjes ontwikkelen geen kam en hebben slechts een lage staartzoom. De cloaca van het mannetje is iets gezwollen en donker gekleurd; die van het vrouwtje is oranje-rood van kleur en platter. Larven van kamsalamanders zijn te herkennen aan hun lange, fragiele vingers en tenen. De kamsalamander staat als 'kwetsbaar' op de Rode Lijst en geniet zowel nationaal als internationaal zware bescherming.

Dit artikel is eerder gepubliceerd in het Friese natuurtijdschrift *Twirre*. Vanwege het belang van deze ontdekking is in overleg met de redactie van *Twirre* besloten om het ook in RAVON te publiceren. We willen de redactie van *Twirre* en de auteurs hartelijk bedanken voor de toestemming en het voorwerk.

Redactie RAVON.

Foto: Aukje de Hoop

Jelle Hofstra (links) en Teddy Dolstra bij het pomputje in de kelder

Foto: Teddy Dolstra

Gevonden kamsalamanders, kleine watersalamander en bruine kikker

Twijfel

Even ontstond er twijfel of er inderdaad sprake was van de (noordelijke) kamsalamander toen Hofstra een eerder gemaakte foto van Dolstra onder ogen kreeg. Hierop staan kamsalamanders afgebeeld met een oranje lengtestreep over de rug. In de meeste literatuur wordt niet gerept over dit verschijnsel. Het vrouwtje van de Italiaanse kamsalamander (*Triturus carnifex*), een exoot die al enkele keren in het midden van ons land is aangetroffen, bezit wel een dergelijke streep. De foto werd naar RAVON en de Universiteit van Amsterdam gestuurd voor determinatie. Op verzoek zijn foto's van het vlekkenpatroon op de buik van de salamanders nagezonden. Aan de hand daarvan kon worden bevestigd dat het om (noordelijke) kamsalamanders gaat.

Toekomst

Voor de kamsalamander in de Stellingwerven ziet de toekomst er rooskleurig uit. Landschapsbeheer Fryslân is actief bezig met een project, dat gesubsidieerd wordt door de provincie Fryslân. Doel van dit project is biotoopverbetering voor de kamsalamander. Zo zijn in 2006 de eerste poelen reeds gegraven ten behoeve van de verbetering van de leefomgeving rond de nu bekende vindplaatsen. Ook in 2007 worden er in de Stellingwerven diverse dobben gerealiseerd in de omgeving van de vindplaatsen. De pompgaten in de betreffende kelder blijven toegankelijk voor amfibieën en daarmee voor de kamsalamander. In de directe omgeving zullen nadere inventarisaties en mogelijk ook excursies plaatsvinden. Van diverse plaatsen komen meldingen binnen, waarvan verondersteld wordt dat het mogelijk om kamsalamanders zou kunnen gaan. Er valt nog genoeg na te trekken en te inventariseren in Fryslân.

Teddy Dolstra
Zuiderweg 10
8395 KV Steggerda
06-21686354
teddydolstra@hetnet.nl

Jelle Hofstra
Kerkewal 54
8401 CH Gorredijk
0513-465121
jelhofstr@planet.nl

George Meijners
Eggerland 4
8336 KV Baars
0521-589575
eggerland@zonnet.nl

Hans van den Bogert
Hoofdweg 15
8424 PJ Elsloo
0561-421398